

Володимир Ковальчук

ТАЄМНИЦІ ПОЛЬОВОЇ СУМКИ “КЛИМА САВУРА” (за матеріалами СБУ)

У документальній публікації актуалізовано два з 20-ти документів, вилучених 12 лютого 1945 р. з сумки головного командира УПА на Волині та Поліссі “Клима Савура”, під час радянської чекістсько-військової операції неподалік с. Оржів на Рівненщині. З’ясовано їхній інформаційний потенціал.

Нещодавно під час планової архівної евристики у Галузевому державному архіві СБУ нам вдалося виявити два історичні документи, інформаційний потенціал яких, без перебільшення, є сенсаційним.

Потрапили вони до цього архівосховища не випадково. На початку 1945 року на Рівненщині велися пошуки можливих місць перебування керівників УПА. Відтак, 12 лютого, під час чекістсько-військової операції біля села Оржів Клеванського району, загін 20-ї бригади внутрішніх військ НКВС натрапив на Дмитра Клячківського. Знаний серед повстанців як “Клим Савур”, “Панас Мосур”, “Омелян Кримський”, “Охрім”, він керував усіма повстанськими військовими підрозділами на Волині та Поліссі ще з весни 1943 року. Під час перестрілки “Савур” загинув, а його польову сумку вилучили чекісти.

Звідти “лицарі плаща і кинджала” вилучили 20 документів і матеріалів різної тематики та значення. Відразу, 18 лютого працівниця НКВС А. Струніна укладає їхній перелік. Українські повстанські документи проанотовані нею впереміж з радянськими. Те, що серед паперів Клячківського були статут ВКП(б), бойовий статут піхоти РСЧА, брошури “Інструкція про облік членів і кандидатів у ВЛКСМ”, “Про реорганізацію Народного комісаріату оборони у Народний комісаріат закордонних справ”, треба пояснювати специфікою його організаційної посади. Вивчати документи ворога завжди корисно.

Документів ОУН і УПА серед анотацій А. Струніної більше. По-перше, це матеріали слідства Служби безпеки – протоколи допитів, пояснення “Христі” для СБ “Моє перебування в НКВС”. По-друге, 13 географічних мап і одна світлина. Була в сумці і приватна кореспонденція – лист “дружини” Люби до “Клима Савура”, лист “Христі” до “Максима”.

Скромно, одним рядком, в анотованому переліку проходять відомості про чисельність УПА. Зазначено, що вони помістилися на 2-х аркушах. І ось саме їх нам вдалося знайти!

З першого погляду артефакти не вражають – якісь невідомо ким написані чернетки, де десятки чисел та слів перекреслені, відкриті мереживом виправлень, уточнень. Атрибутувати їх важко, адже ні назви, ні дати, не зазначені їхні автори.

Однак зі змісту джерел випливає, що це чиїсь особисті записи про чисельність підрозділів чотирьох груп УПА на Волині – “Турів”, “Заграва”, “Богун”, “Тютюнник” з акцентом на деталізації структури підрозділів групи “Турів”. Для зручності будемо називати їх записами № 1 і № 2 відповідно.

Встановити час появи запису № 1 неважко. Навпроти псевдо командира кожного з підрозділів груп УПА зазначено, скільки йому підпорядковувалося людей у три різні періоди: “у час переходу фронту”, “до часу великої акції”, “вересень 1944 р.” Оскільки чисельність відстежувалася у хронологічній послідовності, то припускаємо, що запис № 1 з’явився не раніше вересня 1944 року.

Так само у записі № 2 надibuємо на кількість особового складу підрозділів групи “Турів” станом на “1. II. 1944” і “1. VIII. 44”. Відтак, логічно вважати, що вони писалися орієнтовно у серпні 1944 року.

А тепер доведемо, що артефакти належать перу Дмитра Клячківського. На “шлях істинний” наводять радянські документи.

Зокрема у тій самій справі, що й оригінали документів зберігаються їх переклади російською мовою, зроблені фахівцем НКВС у лютому 1945 року. Один переклад називається так: “Сведения о состоянии УПА, изъятые в числе оперативных

документов из личной полевой сумки «Клима Савура». За змістом “сведения” ідентичні записові № 1. Ось заголовок другого перекладу російською: “Сведения, изъяты в числе оперативных документов из личной полевой сумки «Клима Савура»” (див. для порівняння запис № 2).

По-друге, чекіст-функціонер, інформуючи 12 травня ЦК КП(б)У про результати “Оржівської операції”, зауважив, що у сумці вбитого були “оперативні документи ОУН–УПА” з відомостями про “чисельний склад і наявність бандформувань УПА під командуванням “Рудого”, “Дубового”, “Енея”, “Верещаки”. Як бачимо, цей опис нагадує зміст запису № 1.

Запис № 1 стане у нагоді дослідникам чисельності УПА. За поданими у ньому статистичними викладками неважко підрахувати, що у час переходу радянсько-німецького фронту (січень–лютий 1944 р.) до УПА на Волині та Поліссі входило 6920 осіб, у квітні 1944 р. – 6960 осіб, а у вересні того самого року стався різкий спад – до 2600 осіб. Цінність статистичних даних документа очевидна, адже жодного “трофейного” джерела з такими детальними підрахунками персонального складу УПА дослідники ще не бачили.

За всіма ознаками, запис № 2 уточнює структуру групи УПА “Турів”. Досі дослідники достеменно не знали, під якими криптонімами проходили підрозділи цієї групи у першій половині 1944 року. З документа випливає, що вона поділялася на Полтавський загін 011, Сумський загін 012, Чернігівський загін, а ті, у свою чергу, склалися із 3–5 сотень. Такі досить “дивні”, як для території сучасної Волинської області, назви, вважає історик Олександр Вовк, пояснюються намірами повстанців у майбутньому, за сприятливих обставин, розширити поле своєї діяльності на Полтавську, Сумську області, а також Чернігівщину.

Цікаво, що документи з польової сумки “Клима Савура” відклалися у таємній справі архіву СБУ, переважна більшість документів якої стосується зовсім іншої тематики. Ось кілька сюжетів “сторонніх” тем: “полювання” НКВС у 1944 році на командира з’єднання груп УПА № 33 “Завихост” Юрія Стельмашука (“Рудий”), переслідування командира однієї з сотень бригади “Соборна Україна” (к-р Зінчук Тихін–“Кубік”) з’єднання груп УПА № 33.

Записи Клячківського, очевидно, стали “ключем” до пошуку його найближчих соратників. І ці заходи увінчалися успіхом. Так, уже за місяць, в березні 1945 року, очевидці на прохання чекістів ідентифікували труп соратника “Клима Савура” – його заступника Михайла Медведя (“Карпович”, “Крем’янецький”).

Запис № 1

[Структура та чисельність відділів УПА на ПЗУЗ]

[Д. Клячківський,
після вересня 1944 р.]

“Рудий”						
[Відділи “Рудого”]	У час переходу фронту [січень–лютий 1944 р.]		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Назара” [35]	3 сотні	360 людей	4 сотні	480 людей	2 сотні	240 людей
“Лисого” [36]	3 сотні	360 людей	4 сотні	480 людей	2 сотні	240 людей
“Вовчака” [37]	3 сотні	360 людей	–	–	–	–
“Сосенка” [38]	5 сотень	600 людей	–	–	–	–
“Остріжський” [39]	–	–	6 сотень	720 людей	3 сотні	360 людей
“Кубік” [40]	–	–	–	–	1 сотня	120 людей
“Орлик”	–	–	–	–	1 сотня	120 людей
	14	1680	14	1680	9	1080

<i>“Дубовий” [41]</i>						
[Відділи “Дубового”]	У час переходу фронту [січень–лютий 1944 р.]		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Лайдака” [42]	2 сотні	240 людей	2 сотні	240 людей	1 сотня	120 людей
“Кор[а]” [43]	2 сотні	240 людей	3 сотні	360 людей	1 сотня	120 людей
“Ярема” [44]	2 сотні	240 людей	–	–	2 сотні	240 людей
“Острий” [45]	2 сотні	240 людей	5 сотень	600 людей	1 сотня	120 людей
“Шаула” [46]	2 сотні	240 людей	–	–	–	–
“Рубаш” [47]	5 сотень	600 людей	1 сотня	120 людей	–	–
“Гамалія” [48]	1 сотня	100 людей	3 сотні	360 людей	3 сотні	300 людей
“Єрмак” [49]	1 сотня	100 людей	–	–	–	–
“Чорнота” [50]	–	–	3 сотні	240 людей	1 сотня	120 людей
	17	2000	17	1920	9	1020
<i>“Еней” [51]</i>						
[Відділи “Енея”]	У час переходу фронту		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Чорнота”	6 сотень	720 людей	9 сотень	1080 людей	–	–
“Босота” [52]	–	–	–	–	5 сотень	600 людей
“Ясень” [53]	6 сотень	720 людей	10 сотень	1200 людей	–	–
“Кора”	1 сотня	120 людей	3 сотні	360 людей	–	–
	13	1560	22	2640	відійшли	
<i>“Верещака” [54]</i>						
[Відділи “Верещаки”]	У час переходу фронту		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Кватиренко” [55]	3 сотні	360 людей	2 сотні	240 людей	–	–
“Очеретенко” [56]	3 сотні	360				
людей	–	–	–	–		
	6	720	2	240		
<i>“Кротива”</i>						
[Відділи “Кропиви”]	У час переходу фронту		До часу великої акції (квітень 1944 р.)		Вересень 1944 р.	
“Саблюк” [57], “Олег” [58]	3 сотні	360 людей	2 сотні	240 людей	–	–
“Крук” [59]	2 сотні	240 людей	1 сотня	120 людей	–	–

“Макс” [60]	3 сотні	360 людей	1 сотня	120 людей	–	–
“Ясень” [61]	–	–	–	–	3 сотні	350 людей
“Наливайко”	–	–	–	–	1 сотня	150 людей
	8	960	4	480	4	500

ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Арк. 158. Цигарковий папір. Чернетка. Синій хімічний олівець. Дата і підпис автора не вказані.

Запис № 2

[Назви та особовий склад деяких відділів групи УПА “Богун”]

[Д. Клячківський,
серпень 1944 р.]

Пор. число	Назва відділу	Хто командував	Стан на 1. II. 44	Стан на 1. VIII. 44	Примітки
1.	<i>Спецвідділ 010</i>	Сотенний Дяченко (впав 24. IV. 44 в бою з чер[воними] партизанами)	26	14	Розформований. Взято на поповнення сот[ні] ім. Вовчака
2.	<i>Полтавський загін 011 [62]</i>	Крига (Назар) впав в бою з НКВД дня 12. IX. 44	555		
2а	Сотня 0111	Верховинець	95	17	Тепер особиста охорона ком[андира] загону
2б	Сотня 0112	Мазепа (впав в бою з НКВД дня 25. IV. 44)	130	50	Доповнена до стану 80 осіб. Командує Орел
2в	Сотня 0113	Поділець, пізніше Чардаш	110	27	Доповнена до стану 120 осіб. Командує Чардаш
2г	Сотня 0114	Колосенко пропав безвісти	80	–	
2д	Сотня 0115	Кубік	140	40	Доповнена до стану 110 осіб. Командує Кубік
3.	<i>Сумський загін 012</i>	Лисий (Павлюк) згинув в бою з НКВД, кінець вересня 1944	300	–	
3а	Сотня 0121	Чумак	130	87	
3б	Сотня 0122	Нерозлучний	80	30	Пішла на південь, влучена до відділу 045

3в	Сотня 0123	Богдан	90	–	Розформова- на до переходу [фронту в другій половині лютого]
4.	Черні- гівський загін 013	Сосенко	Брак даних		По розбит- тю червоними партизанами реорганізовано. Ввійшли в склад відділу 045
4а	Сотня 0131	Ворон. Пізніше – Наливайко			
4б	Сотня 0132	Рубаш (ране- ний, працює в запіллю)			
4в	Сотня 0133				

ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Арк. 159–160. Цигарковий папір. Копія. Синій хімічний олівець. Дата і підпис автора не вказані.

Посилання й коментарі

1. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 128.
2. Волинь і Полісся: німецька окупація / Є. Штендера (відп. ред.), П. Потічний (співред.). – Торонто, 1989: Видавництво “Літопис УПА”, 1989. – Т. 1. – Кн. 1. Початки УПА. Документи і матеріали. – С. 141–154. – (Серія “Літопис УПА”).
3. Волинь і Полісся: УПА та запілля. 1943–1944. Документи і матеріали / П. Сохань, Є. Штендера та ін. (ред.), О. Вовк, І. Павленко (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1999. – Т. 2. – С. 3–13, 17–21, 31–34, 36–50. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”).
4. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля. 1944–1946. Документи і матеріали / П. Сохань, П. Потічний та ін. (ред.), О. Вовк, С. Кокін (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2006. – Т. 8. – С. 111, 115. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”).
5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. 1943–1959 / П. Сохань, П. Потічний (ред.), А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко (упоряд.). – Київ–Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 2002. – Т. 4. – Кн. 1. 1943–1945. – С. 96–97, 121, 127, 134, 148, 236–237, 239, 310–312, 327. – (Серія “Літопис УПА. Нова серія”).
6. НКВД–МВД СССР в борьбе с бандитизмом и вооруженным националистическим подпольем на Западной Украине, Западной Белоруссии и Прибалтике (1939–1956) / Н. Самохвалов, И. Моруков (ред.), Н. Владимирцев, А. Кокурин (состав.). – Москва: Объединенная редакция МВД России, 2008. – С. 254–255.
7. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. – Київ, 1999. – С. 10, 22, 31, 41–42, 73, 89, 142, 150, 160.
8. Вербич В. Воскресаймо пам'яттю, якщо не хочемо померти в ГУЛАГах. Рядки з біографії Кліма Савура // Народна трибуна. – 1995. – 14 лютого. – С. 1.
9. Шаповал Ю., Веденеев Д. Пастка для “Щура”. 4 листопада одному з засновників УПА Дмитрові Клячківському виповнилося 95 років // Дзеркало тижня. – 2006. – 4–10 листопада. – № 42 // <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/621/54958/>
10. Веденеев Д. Клима Савур: неизвестные обстоятельства гибели // Зеркало недели. – 2001. – 9–15 февраля. – № 6 // <http://news2000.org.ua/print?a=%2Fpaper%2F41199>.
11. Марчук І. Останній бій Кліма Савура // Волинь (Рівне). – 2005. – 4 лютого. – № 5 // <http://www.volyn.rivne.com/2005/2/710-11.htm>
12. Марчук І. Останній бій “Клима Савура” (фрагмент з історичної розвідки) // Визвольний шлях. – 2003. – № 3. – С. 34–39.
13. Марчук І. Командир УПА–Північ Дмитро Клячківський–“Клим Савур”. – Рівне: Видавець Олег Зень, 2009.
14. Марчук І. Командир УПА–“Північ” Дмитро Клячківський–“Клим Савур” // Визвольний шлях. – 2005. – № 2. – С. 88–105.
15. Семенюк С. Замість щоденника // Визвольний шлях. – 2007. – № 8. – С. 92.
16. ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 157.
17. Там само. – Арк. 67.
18. Козак М. “Сенсація” сумнівної проби // Народна трибуна. – 1992. – 6 червня. – № 44. – С. 1.
19. Волинь, Полісся, Поділля ... С. 689.
20. ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 4. – Т. 4. – Арк. 383.
21. Волинь, Полісся, Поділля ... С. 715, 751.
22. Мазурець С. Повстанськими стежками. – Луцьк, 2002. – С. 179.
23. ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 58.
24. Там само. – Арк. 158.
25. Там само. – Арк. 159–160.
26. У цьому перекопує список членів сотні “Гіряка” групи УПА “Богун”, яка станом на березень 1944 р. знаходилася у Вербському районі Рівненської обл.: ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 22. – Т. 3. – Арк. 22. Також на цю тему див: Патриляк І. “Евіденційні картки” УПА як статистичне джерело // Український визвольний рух. – 2006. – 36. 6. – Арк. 110–147.
27. Боротьба проти УПА ... С. 311.
28. ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 70–71.
29. Там само. – Арк. 72–73.
30. Там само. – Арк. 157.

31. Там само. – Арк. 64.
32. Мазурець С. ... С. 141.
33. Дмитрук Д. Вони боролися за волю України. – Луцьк, 2007. – Т. 3. – С. 175.
34. ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 54. – Спр. 2. – Арк. 119–120, 122.
35. Справжнє прізвище – Климук (?–1944). Інший псевдонім в УПА – “Крига”. До серпня 1944 – к-р Полтавського загону групи УПА “Турів”. До 12.09.1944 – к-р бригади “Помста Базару” ЗГ УПА № 33. Загинув у бою з військами НКВС біля с. Хабарища Любешівського району Волинської області. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 652, 742, 744; Мазурець С. ... С. 174.
36. Імовірно, це Климчак Іван (1915–?). Інший псевдонім в УПА – “Павлюк”. У першій половині 1944 р. – к-р куреня “Буг” групи УПА “Турів”. Далі командував бригадою “Пилявці” ЗГ УПА № 33. За однією версією, загинув у бою з ЧА між р. Буг і м. Ковель (Волинська обл.) у вересні–жовтні 1944 р. За іншою – помер у серпні 1945 р. від поранення. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 123, 127; Коханська Г. З Україною в серці. – Торонто–Львів, 2008. – С. 73, 111, 129, 135, 174.
37. Шум Олексій (14.05.1919–20.03.1944). Весна 1943 – к-р сотні УПА “Стохід” (Ковельщина). З серпня 1943 – заступник к-ра групи УПА “Турів”. Восени 1943–взимку 1944 – к-р загону групи УПА “Турів” (360 чол.). Смертельно поранений під час переходу радянсько-німецького фронту в перестрілці з колоною німецьких мотоциклістів. Див.: Мазурець С. ... С. 141, 149, 162, 173, 210–212; ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 4. – Т. 4. – Арк. 438.
38. Антонюк Профір (Порфирій) (19.09.1909–8.03.1944). Інший псевдонім в УПА – “Кліщ”. Один із засновників повстанської бази “Січ” у Свиначинських лісах біля с. Вовчок Турійського району Волинської обл. З літа 1943 – к-р загону ім. Богуна групи УПА “Турів”. Страчений за рішенням революційного суду УПА в березні 1944 р. Див. про нього детальніше: Берекета Б. Багряними шляхами // Голос України. – 1992. – 26 червня. – № 119; Мазурець С. ... С. 174; Куделя М. (Недобитий). – Кризь бурі лихоліть. – Міннеаполіс, 1999. – С. 24; Коханська Г. ... С. 63.
39. Громадюк Олексій (?–27.12.1944). Інші псевдоніми в УПА – “Голобенко”, “Голубенко”. Весна 1944 – к-р загону ім. Богуна. Був першим заступником к-ра групи УПА “Заграва”. Липень–листопад 1944 – к-р ЗГ УПА № 33. З листопада 1944 – перший заступник к-ра і нач. військового штабу ЗГ УПА № 33. Загинув в с. Ямни Рафалівського району Рівненської обл. у бою з НКВС чи ЧА. Див.: ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 1, 17, 23, 30, 99–99 зв.; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 655, 701.
40. Зінчук Тихін. Інші псевдоніми в УПА – “Архип”, “Ромб”. Початок 1943 – керівник поліції в с. Несухойже Ковельського р-ну. Потім – член Ковельського відділу УПА. Кінець 1943 – початок 1944 – к-р одного з куренів загону групи УПА “Турів”. Далі – к-р 3-ї бригади “Соборна Україна” (ім. Вовчака) ЗГ УПА “Завихост”. Див. детальніше: Мазурець С. ... С. 162, 179; ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 67; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 689.
41. Литвинчук Іван (1917–1952). Друга половина 1943 – к-р групи УПА “Заграва”. Після загибелі Д. Клячківського (поч. 1945 р.) – к-р УПА–Північ. З 1.08.1944, після реорганізації УПА–Північ, командир ЗГ № 33. 3.11.1944 він поділив військові відділи УПА свого терену на бригади: ім. Лайдаки, ім. Острога, ім. Мазепи, ім. Вовчака та ін. 1944–1952 – провідник Північно-Західного краю ОУН(б) і крайовий командир УПА–Північ у ранзі майора. Застрелився у кривці, яку викрила опергрупа МДБ Про нього див. детальніше: ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 7. – Т. 1. – Арк. 99, 108; Мазурець С. ... С. 163, 178, 207.
42. Скуба Микита (1916–1944). Осінь 1943 – к-р сотні УПА на Волині. Далі до 1.03.1944 очолював курінь ім. Колодінського групи УПА “Заграва”. Загинув у бою з сотнею НКВС біля с. Дубров’я Володимирецького району Рівненської обл. Похований у с. Литвиця. На його честь назвали бригаду УПА в липні 1944 р. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 641; Мазурець С. ... С. 183; Дмитрук Д. ... С. 161–162; Державний архів Рівненської області (далі – ДАРО). – Ф. Р-30. – Оп. 2. – Спр. 88. – Арк. 1 зв., 40–40 зв.
43. Мельник Макар (1920–1945). Інший псевдонім в УПА – “Кузьма”. Осінь 1943 – к-р загону ім. Коновальця групи УПА “Заграва”. 1944–1945 – к-р Стародубського загону групи УПА “Заграва”. 1945 – провідник Білоруської округи Північно-східного краю ГО ОУН(б) “Завихост”. Див.: Волинь і Полісся: УПА та запілля. ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 15, 313.
44. Семенюк Никон. Інший псевдонім в УПА – “Стальний”. Осінь 1943 – початок 1944 – к-р загону ім. Богуна групи УПА “Заграва”. 6.03.1944 у с. Карпилівка на Рівненщині сотня Ворона цього загону звела бій з охороною ген. Ватутіна. Ворона поранено в голову, а сотня відступила. 20.04.1944 загін Н. Семенюка було включено до групи УПА “Тютюнник”. У 1944 він очолював з’єднання “Петлюра” (“Дорош”) групи УПА “Тютюнник” (Хвильовий), загін “Дорош” ЗГ УПА № 44. Див. детальніше: Волинь і Полісся: УПА та запілля. ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 176, 638–639, 818.
45. Ждан Ярослав (?–1944). Осінь 1943 – к-р загону ім. Хмельницького групи УПА “Заграва”. Січень–лютий 1944 – к-р Прилуцького загону групи УПА “Заграва”. У березні 1944 загін увійшов до складу групи УПА “Тютюнник”. Загинув 10.04.1944 біля с. Жильжа Костопільського р-ну на Рівненщині у бою з відділом НКВС. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 15, 593, 642; Мазурець С. ... С. 163.
46. Рудик Адам. Інші псевдоніми в УПА – “Шавула”, “Шакал”. У червні 1943 – к-р одного з відділів 1-ї групи УПА. Серпень–вересень 1943 – к-р одного з відділів бойової групи УПА “Бористена”. Жовтень 1943 – березень 1944 – к-р, заступник загону ім. Остапа групи УПА “Заграва”. Далі очолював Батуринський загін групи УПА “Заграва”. Див.: Волинь і Полісся: УПА та запілля ... С. 126–127, 136–139, 143–144, 171–173; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 630.
47. Коваль Степан Йосипович (3.01.1914, с. Корчин Радеківського р-ну Львівської обл. – 2001, м. Івано-Франківськ). Інші псевдоніми в УПА – “Рубашенко”, “Бурлака”, “Юрко”, “Юрій”. Березень 1943 – перейшов в УПА. Кінець 1943 – початок 1944 – к-р загону “Котловина” групи УПА “Турів”. Січень–лютий 1944 – залишки загону підпорядковано групі УПА “Заграва”. Керівник персонального, контррозвідувального відділу ЗГ УПА № 33, к-р відділу “Азіати” (1945). Радянський політ’язень. Див. про нього: Дарованець О., Мороз В., Муравський В. Націоналістичний рух 1920–1930-х років (матеріали для біографічного довідника) / Мірчук П., Нарис історії ОУН. 1920–1939 роки. – Київ, 2007. – С. 706; Волинь і Полісся: УПА та запілля ... С. XX; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 589; ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 75175-фп. – Т. 2. – Арк. 9, 212.
48. Мось Анатолий. Інший псевдонім в УПА – “Дяченко”. Кінець 1943 – початок 1944 – к-р сотні групи УПА “Заграва”. Перша пол. 1944 – к-р Прилуцького загону групи УПА “Заграва”. Потім очолював відділ ЗГ УПА № 44. Станом на вересень 1945 р. – дезертир, жив нелегально у Мізоцькому районі. Про нього див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 15, 598; ГДА СБУ. – Ф. 2. – Оп. 55 (1953 р.). – Спр. 10. – Т. 1. – Арк. 119.
49. Можливо, це “Ярмак” – к-р однієї з 4-х сотень куреня “Острога” (Костопільського) групи УПА “Заграва” (осінь 1943). Див.: Дмитрук В. ... С. 166.
50. На початку 1944 – к-р сотні загону ім. Остапа групи УПА “Заграва”. Станом на квітень 1944 – к-р “Хвастівського” загону групи УПА “Заграва”. Див.: Волинь і Полісся: УПА та запілля. ... С. XIX; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 15, 628, 634.
51. Олійник Петро (1909–1946). 1944 – командир групи “Богун” УПА–Північ у ранзі поручника. Зі 3.09.1945 – організаційний референт і заступник к-ра Північно-західного краю ОУН(б) (1945–1946 рр.). З грудня 1945 р. очолював УПА на терені ПЗК “Одеса”. Загинув у бою з опергрупою НКВС. (Мазурець С. ... С. 210; Коханська Г. ... С. 51). Волинь, Полісся, Поділля ... С. 137, 142.

52. Токар Матвій. Інший псевдонім в УПА – “Юда”. 1944 – к-р куреня “Погром” групи УПА “Заграва”, загону, куреня групи УПА “Богун”, к-р відділу “Дніпро”, з’єднання “Донбас” УПА–Південь. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 371, 544–545.
53. Командир куреня УПА, який брав участь у масштабній битві з ВВ НКВС у Гурбівському лісі (Тернопільщина) 23-24.04.1944. Коли курінь потрапив у оточення, разом з куренем “Докса” пішов на прорив і добрався до Клеванських лісів. Див.: Дмитрук В. ... С. 168.
54. Воробець Федір (1922–1959). Інші псевдоніми в УПА – “Олекса”, “Денис”, “Глід”, “Серб”, “Шигуніч Денис”. Станом на 18.09.1944 – к-р групи УПА “Тютюнник”, ЗГ № 44. У 1945–1946 рр. – провідник Північно-Східного краю ОУН(Б) “Одеса” 15.01.1946 поранений. Потрапив до рук НКВС. Засуджений на смерть. Покаранення замінено на 25 років тюрми (Мазурець С. ... С. 167, 180; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 115, 128).
55. Мабуть, йдеться про Яковлева Якова. Інший його псевдонім в УПА – “Юрко”. У 1944 – к-р куреня “Хмельницький” групи УПА “Тютюнник”, референт тимчасового проводу Північно-Східного краю. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 157, 171.
56. Очевидно, це Гудзоватий Петро (1912–1946). Інші його псевдоніми в УПА – “Василь”, “Очерет”, “Радич”, “В. Вечера”. Перша половина 1944 – шеф військового штабу групи УПА “Тютюнник”. З 18.09.1944 – шеф штабу ЗГ УПА № 44. Зі 3.09.45 – військовий референт Північно-східного краю “Одеса”. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 115, 136; Савчин М. Тисяча доріг (спогади). – Львів–Торонто, 1995. – С. 167.
57. Качан Остап (? – 1945). Інші псевдоніми в УПА – “Косар”, “Остап”, “Шаркан”. 1944 – к-р рейдувочої групи, куреня з’єднання УПА–Південь. Про нього див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 146-147, 150, 509.
58. Можливо, це Ткачук Ілля. Інший його псевдонім в УПА – “Гас”. 1944 – к-р відділу УПА–Південь, поранений у бою з НКВС, 10.06.1944 потрапив у полон. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 530.
59. Мабуть, йдеться про Климишина Івана (1919, с. Верещаки Лановецького р-ну Тернопільської обл. – 7.04.1944, ліс Круглик на Кременеччині). Середина 1943 – один з керівників Кременецького куреня УПА. Осінь 1943 – початок 1944 – к-р рейдувочого куреня у складі загону “Кодак”, який був розбитий німецьким військом. За цю поразку заочно засуджений польовим судом УПА до смерті з правом реабілітації. Далі – к-р куреня УПА–Південь. Застрелений агентом НКВС. Див.: Данилюк М. Повстанський записник. – Київ, 1993. – С. 164; Волинь, Полісся, Поділля ... С. 426; Дарованець О., Мороз В., Муравський В. ... С. 701.
60. Скорупський Максим. У 1943 – чотовий Дубенського куреня УПА. До весни 1944 – к-р “однієї з кращих сотень УПА”. Див.: Данилюк М. ... С. 163, 189. Ширше про діяльність “Макса” – у його спогадах: Скорупський М. Туди, де бій за волю. – Київ, 1992.
61. Очевидно, це Свистун Микола (1912, с. Одрове Радехівського району Львівської обл. – 8.12.1944, Обгівський ліс Здолбунівського району Рівненської обл.). Станом на квітень 1944 – к-р “східних відділів” УПА, які вирушили в рейд у Кам’янець-Подільську, Вінницьку, Київську області та Холодноярщину, але під тиском “більшовиків” відступили до Обгівсько-Гурбівських лісів. 1944 – к-р Здолбунівського куреня групи УПА “Богун”, потім – к-р з’єднання “Холодний Яр” УПА–Південь. Загинув під час нападу НКВС і “ковпаківців”. Див.: Волинь, Полісся, Поділля ... С. 123, 127, 430; Мазурець С. ... С. 169.
62. У березні 1944 загін, складений з 4-х рот, підпорядковувався групі УПА “Богун” під кер. Петра Олійника (“Еней”). Радянське джерело також свідчить, що цим загonom (“батальйон “Полтава 100”) командував Калиновський Олександр (“Птах”), його заступником був Буханський Сергій (“Яр”), начальником штабу – “Ромко”. Див.: ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 9. – Спр. 22. – Т. 3. – Арк. 9 зв.–10.

It is published 2 of 20 documents withdrawn on February, 12th in 1945 during soviet military operation nearby with Orgiv of the Rovno area from a bag of main commander UPA on Volyn and Polissya “Clem Savur”. Their information potential is found out.